

Lányok és bestiák

Külföldön, ha moziba járni nem kötelező penzum, az ember először a választékot nézi. Londoni ismerőseim panaszkodnak: többéves római, majd párizsi tartózkodás után most találkoznak azokkal a filmekkel, amelyek az olasz és francia fővárosban már lefutottak. Kérdezem őket is, a társaságban megismert filmeseket is: mit érdemes megnézni? Csak angol filmet ne, érkezik az egybehangzó válasz innen is, onnan is.

Ragaszkodjunk tehát a bevált (vagy botrányos) nevekhez. Az egyik énekel, a másik nem. Ez Agnes Varda legújabb filmjének címe. (Nem is olyan új, 1977-es, a tavalyi cannes-i fesztiválon diszkvalifikálták, mert a rendező férje, Jacques Demy, a zsüri tagja volt.) Vardáról az 1961-es *Cleo óta* alig hallani. Egy filmográfiából megtudom, hogy hat nagyfilmet és négy kisfilmet csinált azóta. Később eszembe jut, hogy a *Boldogságot* láttam is, nagyon szép film volt, ez maradt meg belőle az emlékezetemben. Ez a mostani még szebb. Úgy is hirdetik: „A legszebb film, amit nőkről csináltak.” Nőfilm, *Women's Lib* film (Varda büszkén vallja magát feministának), lássuk a medvét, gondolom, ebben a műfajban mi is tartunk valahol. Két lány. Az egyik énekel, a másik nem. Az előbbi már a gimnáziumban szakít a családjával, az utóbbi ekkor még világfájdalmas szeretőjével és közös gyermekükkel küszködik. A történet 1962-ben indul, és 1976-ban ér véget. A két nő sorsa néha összekapcsolódik, néha szétválik. Pomme énekesnő lesz, popegyüttest szervez, 1968-ban tüntet az abortusztörvény ellen, sorstársaival együtt Amszterdamba jár küretre, férjhez megy egy iráni fiúhoz, gyereket szül, Teheránban megunja a háziasszonykodást, visszatér Párizsba, szül egy másik gyereket, elhagyja a férjét, és vidéki turnékon arról énekel, hogy ő egyetlen önmagával, vagyis nő. Suzanne-nak öngyilkos lesz a szeretője, a gyerekekkel együtt vidékre költözik a szüleihez, gépelni tanul a tehénistállóban, elhelyezkedik egy családterve-

zési klinikán, megismerkedik egy nő orvossal, elutasítja, az orvos elvállik. összeházasodnak. A film végén a történet szereplői, anyák, gyermekek, popénekesek együtt ülnek a tóparton, az „álom a családról” című költői képbe komponálva, miközben a rendező meghatott kommentárjától kísérve beúszik Suzanne felnőtté serdült kislánya — „a jövő asszonya” — mint fényel körülglóriázott premier plan.

Félek, hogy talán ironikusnak ítéhető a leírás. Pedig igyekeztem olyan tárgyilagos lenni, mint a film. Varda ugyanis nem tesz mást, mint szolid képekben beszámol a történekről. A párhuzamos életrajzok mikrorealista etüdökben következnek egymás után, rendkívül nagy műgonddal elkészítve. Csöppnyi irónia sincs abban, hogy a terhességmegszakításra érkező lányok falféher arccal nézik Amszterdam szépségeit a csatornákon hajóközva, és közben az abortusztörvény ellen tiltakozó dalt hall-

Fernando Rey és Angela Molina *A vágy ama homályos tárgya* című filmben.
Rendező: Luis Buñuel

Angela Molina — Buñuel: *A vágy ama homályos tárgya* című filmben

juk. Rendkívül komolyan veendő, hogy Pomme-nak nem kell Darius kincse (így hívják az iráni férjet), és bár nagyon szereti, mégsem hagyja kisajátítani magát; távozik a luxuskésztől, egy darab gyereket megtart, a másiktól nagylelkűen lemond, és terepjárón bumlizik városról városra, hogy elénekelje feminista dalcskáit. Agnes Varda bizonyára magáénak vallja Simone de Beauvoir

szavait: „A nő nem születik, hanem lesz.” Am gondolatnak ennyi, úgy tetszik, kevés egy filmhez.

Buñuel hősnőjében legalább annyi önállóság és öntudat lappang, mint a Varda lányokban. Ha nem több. *A vágy ama homályos tárgya* azzal bűvöl el, hogy az előbbinél semmivel sem kevésbé banális történet bizonyos mozzanatait csakugyan homályban hagyja, s az egészet valami utolérhetetlen buñueli rafinériával adja elő. A sztori ennyi: egy dúsgazdag, már nem fiatal, ám jó karban levő madridi úr (az elmaradhatatlan Fernando Rey) beleszeret szépséges szobalányába, árkon-bokron, hetedhét határon követi a néha rejtélyesen el-eltűnő bestiát, aki néha szüziessnek, néha vérforralónak mutatkozik, de az utolsó pillanatban mindig megközelíthetetlen marad; legutoljára Sevillában leli föl mint táncosnőt, kacsalábon forgó palotát vásárol a nevére, amikor is a szépséges boszorkány végre kirúgja, és látványosan demonstrálja, hogy szeretője van, sőt volt mindvégig. A boccacciói izű meséhez keretjáték jár: a történetet Fernando Rey adja elő útítársainak a sevilla—madridi vonaton, magyarázatként arra, hogy miért öntötte le egy vödör vízzel a lányt a sevillai pályaudvaron. Madrid előtt a vonaton elrejtőzött menyecske visszaadja a hideg zuhanyt, a filmnek azonban még nincs vége. Az utolsó kockákon Párizsban látjuk viszont a furcsa párt, egy passageban sétálnak, amikor terroristák merényletéről értesülünk — és ismét csak Fernando Rey az, aki nem veszi észre, hogy bárhol járt is eddig. Madridban vagy Sevillában, hasonló merényletek történtek, mindig ott, ahol a lány is megjelent. Nem fog gyanút annak ellenére, hogy (állítólag játékból) őt is kirabolták Genfben a lány pajtásai, és mindig ott ólálkodnak a közelben. Hogy pontosan mi ebben a lány szerepe, az éppúgy nem derül ki, miként az sem, hogy hétpróbás ringyó-e vagy szűz. *A vágy (ama) homályos tárgya* eképpen kisiklik a kezünk közül, csábít és pofára ejt, titkokat hagy maga után, összezavarja a világot és a világról való benyomásainkat, anélkül, hogy bárminek is a végére jutnánk. Buñuel elragadó eleganciával,

finoman szarkasztikus idézőjelek között adja elő meséjét, megejt könyvedségével, iróniájával, rafinériájával. S a nagy trouvaille: a lány szerepét Maria Schneider helyett (akinek kábítószeres delíriumai miatt le kellett állni a forgatással) két színésznővel játszatja. A szűzies változat: Carole Bouquet, a bestia: Angela Molina. Állítólag a két színésznő cseppet sem hasonlít egymásra, ennek ellenére sokan, bár ismerik az ötletet, vetítés közben elfelejtkeznek róla, s nem veszik észre a lekettőzést. Magam is közéjük tartozom.

Buñuel szépséges bestiájánál kevésbé vonzó Valerian Borowczyké. A *bestia* című film „hőse” egy félig majom, félig medveszerű szörnyeteg-állat (pontos leírásával adós maradok, mert teljes alakját nem látni, csak azt, hogy hímnemű), amely Domenico Scarlatti zenéjére megerősza-

kol egy fehér ruhás szűzet. A szűz előbb visítozik, később határozottan élvezi. A frigy gyümölcse egy emberszabású fiatalember, aki azonban itt-ott atavisztikusan visszaüt atyjára, noha ez csak a film végére derül ki, amikor az álatya terve, hogy férjül adja egy amerikai milliomos leánygyermekéhez, csődöt mond. Az álatya (szerepét Guy Tréjan, Planchon híres *Tartuffe*-előadásának Orgonja játssza!) terve érdekében a gyilkosságtól sem riad vissza, s az említett amerikai leánygyermek is siettetné a nászt, már csak a hely szellemétől följajzott érzékei miatt is. Ez lesz a szerencséje: még a szer-tartás előtt — kellő rémülettel — észreveszi a turpisságot.

Borowczyk, aki az erotikus-pornografikus hatáskeltés számos variációját kipróbálta már, ezúttal még egy Bernard Shaw-idézetet is fel-

Valérie Mairesse és Thérèse Liotard Az egyik énekel, a málk nem című filmben
Rendező: Agnes Varda

Fernado Rey és Carole Bouquet — Buñuel: A vágy ama homályos tárgya című filmben

hoz annak bizonyítására, hogy a szex az obszcenitás és az abszurditás között balanszíroz, és mindenki szeretné elhatárolni az extázist a szemérmertlenségtől. A *bestia* rendezőjének ez alighanem sikerült, s úgy tetszik, ő maga eléggé cinikus ahhoz, hogy megpróbáljon olyasmit elhitetni, amit nyilvánvalóan nem vesz komolyan. Kár Borowczykért, mert tehetséges (nálunk *A bűn története* című filmjét játszották), s hogy a Szépség és a Bestialitás harca jó művek témája is lehet, azt éppen egy Londonban most játszott Jakab-kori dráma, Middleton-Rowley *Átváltozások* című tragédiája bizonyítja, melynek hősnője belső átalakulás révén válik szende szüzből vérpa-

rázna szörnyeteggé. A *bestia* egyébként három éve készült, az angol cenzúra azóta többször visszautasította, míg végül a legutóbbi szavazáson átment (kilenc bizottsági tagból négy volt jelen, három igennel szavazott, az elnök — mint rendszeren — tartózkodott, és csak utólag jelentette ki, hogy nem talált semmi vonzót a bestialításban, bár véleményét nem adta a szavazók tudtára). Mrs. Sandy Sandford, Marylebone körzet konzervatív képviselője kijelentette: „Halálosan unalmas film, de nem rosszabb, mint egy csomó másik, amit a cenzúrabizottság átengedett.” Ami mindenesetre igaz.

K. T.